

in da je bila Jugoslavija povabljena kot prva k sodelovanju, je dokaz, da si je s svojo umetnostjo tudi v Italiji pridobila ugled.

Iz Riminija je bila razstava prenesena v Ljubljano, sedaj je v Zagrebu in gre kasneje v Beograd. V sedanji sestavi šteje 29 italijanskih slikarjev in 10 kiparjev ter 7 slikarjev in 5 kiparjev nagrajencev prejšnjih razstav. Jugoslovanski del je prispevalo 12 slikarjev in 4 kiparji. V tej razdelitvi razstava nima značaja odprtega tekmovanja, ker je Jugoslavija številčno mnogo šibkejša, pomeni pa enakovredno srečanje po kvaliteti posameznikov.

Premio Morgan's Paint je zbral na letošnji razstavi lepo število italijanskih slikarjev in kiparjev srednje in mlajše generacije, toda v kiparski in slikarski skupini manjka več pomembnih imen, na primer Santomaso, Vedova, Buri, Mastroiani, Guerrini, ki bi bila z njimi vsaj podoba italijanskega abstraktnega slikarstva in kiparstva popolnejša. Figuralni del pa je v celoti številčno toliko šibkejši, da se dela ne podpirajo med seboj in ne sestavljajo jasnejše celote. Odbor za prirejanje teh razstav pač vsakokrat izbere le določeno število umetnikov v hotenju, dati celotni razstavi neko zaključeno podobo s poudarkom na eni smeri.

Na svetu so danes tudi močnejši slikarji, bolj poglobljeni v pereče probleme sodobnega človeka, ki bi dali, pritegnjeni v primerjavo, drugačen poudarek temu ali onemu delu. V tej fragmentarni antologiji italijansko-jugoslovanske umetnosti pa se je Jugoslavija uveljavila v kiparstvu in slikarstvu z deli, ki odsevajo našo resničnost, kar je tudi italijanska kritika opazila. Res je, da je ta morda preveč poudarjala našo bizantinsko dediščino, toda ocenjevanje je podčrtalo svežino naše umetnosti. Za celoto velja, kar velja na primer za Ivančiča: da namreč izdajajo svetlobe v topli temi njegovih slik človekovo prisotnost, da prinašajo napetost, toda ne boleste občutljivosti, vznemirjenost, toda ne groze, prav kot kaže naš človek veliko mero odpornosti proti razjedajočim sestavinam zahodnoevropske civilizacije in njene umetnosti.

Špelca Čopič

GLASBA

ZAČETEK LETOŠNJE KONCERTNE SEZONE

Letošnja koncertna sezona v Ljubljani se je pričela proti pričakovanju nadvse uspešno. Obe ustanovi, ki nosita levji delež v našem koncertnem življenju, Slovenska filharmonija in Koncertna poslovalnica, sta s svojimi prvimi koncerti naleteli na velik odziv občinstva, kar smatram za največji uspeh prvih mesecev koncertne sezone. Tu velja na prvem mestu omeniti Koncertno poslovalnico, ki se je vsa zadnja leta borila s praznimi sedeži v dvorani Slovenske filharmonije. Vsi štirje abonmajski koncerti, ki jih je doslej priredila, so bili polno zasedeni.

Večje zanimanje občinstva za glasbene prireditve seveda ne more biti povsem naključno — urejajo ga mnogi faktorji, ki so v tesni medsebojni odvisnosti. Poleg osnovnega pogoja — kulturne izobrazbe poslušalcev — igra pri tem odločujočo vlogo izbira repertoarja in nastopajočih koncertantov, pa tudi spretnost propagiranja prireditev. Vsi ti činitelji pa so, če jih analiziramo s

širše perspektive, odvisni tudi od splošnega razmerja med zanimanjem za kulturo, razvedrilo, športno rekreacijo in ne nazadnje od naraščajočega zanimanja za tehnizacijo, oziroma boljše motorizacijo življenja. Tako smo lahko po vojni opazovali z naraščajočim dvigom standarda postopno upadanje koncertnih obiskovalcev. Sedaj pa vse kaže, da se je dokaj burno zanimanje za tehnične dobrine uravnovesilo in da bo naš človek zopet začutil potrebo po kulturnih dobrinah, brez katerih vendarle ni mogoče dalj časa živeti brez negativnih posledic za organično rast celega naroda.

Slovenska filharmonija kakor Koncertna poslovalnica sta v oktobru in novembru priredili po štiri abonmajske koncerte. Orkester Slovenske filharmonije je poleg tega gostoval na treh krajših turnejah: v Sarajevu in Banjaluki, v Opatiji, Zadru in Splitu in končno še v Zagrebu. Koncertna poslovalnica pa je priredila v tem času tri izvenabonmajske koncerte; dva sta bila posvečena dvajsetletnici vstaje pod naslovom »Mladi koncertanti na koncertnem odru«. Z njima je nudila možnost koncertnega nastopanja mladim umetnikom, ki si šele utirajo pot v veliki glasbeni svet. Na teh koncertih so nastopili mladi glasbeniki iz bratskih republik — upajmo, da se bo ta način izmenjave koncertantov uveljavil v naši koncertni praksi. To je bila namreč doslej najbolj boleča točka naše kulturne politike.

Pomudimo se najprej pri abonmajskih koncertih Slovenske filharmonije. Omenil bi najprej, da kljub dokaj zanimivemu sestavljenemu programu letošnjih štirih abonmajev, opazamo rahel padec števila sodobnih del. Lansko leto je namreč glasba 20. stoletja prevladovala, kar smo pozdravili kot izredno razveseljivo dejstvo, ki ima za našo kulturo globlji pomen. Čeprav odziv publike ni padel zaradi večjega odstotka sodobne glasbe, se je letos vodstvo Slovenske filharmonije odločilo za zmernejši program. Slika razmerja sicer ni popolna, ker v razpisu žal pogrješamo točen program gostujoče Zagrebške filharmonije, vendar spričo legendarne solidnosti in akademizma zagrebških umetnikov na njihovih koncertih ni pričakovati izboljšanja v korist sodobne glasbe. Statistično sliko letošnje sezone lahko razberemo iz sledečih podatkov:

glasba 20. stoletja (uvožena)	15 skladb
slovenska glasba	10 skladb
ostala jugoslovanska glasba	4 skladbe
klasika	12 skladb
romantika	18 skladb

Razmerje med novo in staro glasbo je torej 27:50.

Obisk posameznih abonmajev kaže izredno zanimanje za cikel velikih instrumentalnih koncertov. Naši poslušalci dajejo torej prednost reproduktivnim umetnikom, medtem ko jih skladatelji in njihova dela navdušujejo v manjši meri. Slabše je zaseden rumeni abonma Velikih simfonij. Vodstvo filharmonije je namreč malce nerodno razdelilo moderne in klasične simfonije med oba cikla Velikih simfonij. Zato je standardno sestavljeni rdeči abonma z imeni Beethoven, Brahms in Bruckner mnogo bolj obiskan. V rumenem zasledimo namreč Šostakoviča, Chaussona, Francka, Brahmsa in Prokofjeva, ki kljub nesporni kvaliteti niso privabili dovolj obiskovalcev. Enakomerna porazdelitev v obeh abonmajih bi najbrž ugodneje vplivala na odziv abonentov. Tu bi še enkrat opozoril na prav neverjetno starokopitnost in pretirani akademizem naše

publike, še posebej tistega dela, ki je glasbeno šolan. Dokler poklicni glasbeniki ne bodo šli v korak s časom, ne moremo pričakovati izboljšanja pri ostalih ljubiteljih umetnosti. In ravno glasbeniki naj bi bili tisti, ki bi v svojem vsakodnevem delu navajali predvsem mladino na sodobno umetnost. O potrebi takšne kulturne politike se mi zdi že kar odveč razpravljati. Dejstvo je, da naši glasbenovzgojni zavodi nimajo nikakršnega posluha za sodobnost. Učni načrti in javno predstavljanje na produkcijah od nižjih šol pa tja do Akademije za glasbo nam razodevajo sto let staro miselnost in odmik od realnosti in stvarnosti.

Prvi abonmajski koncert orkestra Slovenske filharmonije je vodil Bogo Leskovic. Solist je bil George van Renesse, pianist iz Holandije. Centralna točka večera — Bartokov *Koncert za orkester* — je dokazal veliko reproduktivno zmogljivost našega orkestra in sijajno interpretacijo dirigenta. Solist je oblikoval zelo zahtevni Brahmsov *Koncert v B duru* s posluhom za lirična mesta, medtem ko je na dramatičnih mestih malce razočaral. Malenkostni tehnični spodrsaljaji so bili posledica nepričakovanega vskoka, saj solist za ta koncert sploh ni bil pripravljen. Uvodna točka je bil *Concerto grosso* slovenskega skladatelja Iva Petriča.

Na drugem abonmajskem koncertu z dirigentom Samom Hubadom in solistom Rogerom Delmottom iz Pariza smo slišali Merkujev *Concertino za mali orkester*, Haydnov *Koncert za trobento in orkester* in 5. simfonijo Dmitrija Šostakoviča. Solist, ki nam je prvič koncertno predstavil ljubki koncert papana Haydna, se je izkazal predvsem z zanesljivo tehniko, manj pa s tonom, ki je bil morda malce prerezek. Koncert in solist sta bila vsekakor prijetna poživitev naše koncertne sezone. Merkujeva skladba, ki je to pot že drugič izvajana na abonmajskih koncertih, je izrasla iz sodobnega glasbenega izraza in prinaša v našo simfonično literaturo svežino in obete, ki naj bi jih vodstvo filharmonije podpiralo v polni meri. Žal Šostakovičeva simfonija ni mogla zadovoljiti, predvsem zaradi izredno šibko zasedenega godalnega korpusa, ki je bil v nekaterih sekcijah kar za polovico prešibak. Zvok zaradi tega seveda ni mogel biti realen, obenem pa tudi interpretacija ni mogla slediti mogočnim oblikovnim lokom te sijajne simfonije.

Z zanimanjem smo pričakovali nastop zagrebškega skladatelja, violinista, pedagoga in dirigenta Stjepana Šuleka. Naj mu na prvem mestu takoj priznam tehnično dovršenost in poznavanje partiture. Njegov pedagoški prijem je kljub malce privzdignjenemu načinu izredno učinkovit. Pri tem seveda ne gre prezreti, da je velik dosežek njegovega koncerta plod sorazmerno velikega števila vaj pri dokaj lahkem programu. Vendar se osebno z interpretacijo Beethovneve 7. simfonije nikakor ne morem strinjati. Napihnjena patetika in samovšečnost ne odgovarjata pošteni in iskreni Beethovnovi glasbi. Zvok orkestra je bil vseskozi preforsiran, tako da so v večnem forte utonili vsi izrazni viški. Nerazumljiv je tudi dirigentov koncept, ki je simfonijo izpremenil v koncert za timpane. Svojega temperamenta Šulek ni mogel skriti niti kot komponist. Njegov *II. klavirski koncert*, ki mu spet ne moremo oporekati tehnične perfektnosti, je potpuri raznih znanih skladb zadnje polovice prejšnjega stoletja, ki jih brez sramu plagira skozi vse delo. Konec skladbe pa razodeva popolno pomanjkanje dobrega okusa. Zagrebški pianist Darko Lukić je svojo nehvaležno nalogo izvršil korektno. Purcellova *Chaccona*, edino predklasično delo letošnje sezone, je prijetno predstavilo velikega angleškega baročnega skladatelja.

Izredno zahtevno nalogo je imel dirigent Dragiša Savić, ki je po tehnično perfektno izpeljanem koncertu Stjepana Suleka, študiral zelo težak program z deli Mozarta, Martinůja, Špillerja in Honeggerja. Kljub malce heterogenemu programu je spored deloval zelo sveže in je celotni vtis pokvarila le izredno slaba izvedba *II. simfonije* Arthurja Honeggerja. Tu se je izkazalo, da je godalni korpus v precejšnji krizi. Po eni strani je številčno prešibak, po drugi strani pa mu primanjkuje koncertantsko sposobnih instrumentalistov. Priliv mladih moči, ki pa je vse preskromen, bi morda z nekaterimi rošadami v sedežnem redu vsaj za silo rešil ta pereči problem. Celo Mozartova *Mala nočna glasba*, ki ni bila začuda dolgo na sporedu naše filharmonije, ni zapustila nobenega vtisa. Klavirski duo Ingeborg in Reimer Kächler iz Hamburga se nam je predstavil kot izreden interpret zelo zanimivega *Koncerta za dva klavirja* Bohuslava Martinůja, največjega sodobnega češkega skladatelja. Jugoslovanska skladba Miroslava Špillerja *Introdukcija in Largo* žal ne dosega povprečja standardne povojne neoromantike. Dirigent je kljub tehnično slabi izvedbi sijajne Honeggerjeve simfonije pokazal velik smisel za oblikovanje celote in tehnično preciznost pri spremljavi zahtevnega Martinůjevega koncerta.

Koncertna poslovalnica je pričela sezono z izredno uspelim koncertom *Italijanskega godalnega kvarteta*. Kljub temu, da je ansambel nastopil v Ljubljani po daljšem presledku, je bil njegov koncert dogodek sezone. Izredno skrbno izbrani spored (Mozart, Brahms, Ravel) so mojstri izvajali temperamentno, pri Mozartu celo v škodo klasičnega interpretacijskega koncepta, pri Brahmsu zvočno bogato in muzikalno doživeto, pri Ravelu pa izredno barvito in rafinirano. Najboljši član kvarteta je nedvomno čelist Franco Rosi, medtem ko še večjo izenačenost ansambla zavira malce medli prvi violinist. Ta hiba pa je prav malenkostna v primerjavi z izredno muzikantsko zavzetostjo celotnega ansambla. Takšni koncerti so najboljša propaganda za komorno glasbo, ki ima najmanj pristašev med poslušalci.

Koncert Acija Bertoneclja, našega mladega pianista, ki se trenutno izpopolnjuje v Parizu, je opravičil vse obete, ki jih nanj polaga naša kulturna javnost. Izredno zanimiv in nešablonski spored je oblikoval z mladostnim žarom. Najbolj uspelo je zaigral Bartoka in Prokofjeva, medtem ko mu za rafiniranost Debussyjevih skladb manjka tonskih nians. Če bo mladi pianist znal svoj talent razviti v pravo smer, bomo v njem dobili prepotrebne koncertnega umetnika.

Dubravka Tomšičeva je na svojem recitalu, ki je navajal spored, kakršnega si sicer lahko privoščijo samo velik mojster, pokazala neverjetno zrelost v tehniki in interpretaciji. Bogato niansiranje tona in stilna interpretacija razodevata njen veliki umetniški format. Predvsem bi poudaril zrelo in dognano interpretacijo Beethovnovе *Waldstein sonate* in tehnično perfektno bravuro v Prokofjeva *Sonati*. Zeleli bi le, da se mlada, a že popolnoma zrela umetnica, zavzame tudi za sodobna dela, ki ji, kot kaže, tehnično izredno odgovarjajo.

Prav poseben užitek so nam pripravili italijanski mojstrovalci stare glasbe, zbrani v ansamblu »Complesso Fiorentino di Musica Antica«. Morda malce predolg spored nas je seznanil z deli, ki so nastala pred več ko tri sto leti. Stari instrumenti in stara glasba so nam odkrili miselni in čustveni svet predhodnikov današnje glasbe v neoporečni izvedbi gostujočih umetnikov. Posebno draž večera je predstavljala izvedba odlomkov iz prve ohranjene opere *Euridice* Jacopa

Perija iz leta 1600. Odziv in navdušenje publike pa je morda najbolj razveseljiv dogodek sezone.

Medtem ko so na solističnih koncertih prevladovali mladi domači solisti, na simfoničnih koncertih domači dirigenti, so bili solisti na teh koncertih z izjemo Darka Lukića tuji umetniki. Tako je prvo dvomesečje ljubljanske koncertne sezone s pestrostjo in kvaliteto zadovoljilo ljubitelje kakor poznavalce.

Ivo Petrić

GLEDALIŠČE

IGOR TORKAR, SVETLOBA SENČE

Kot je razvidno iz *Gledališkega lista Drame SNG* (leto 1961/62, št. 1, str 50), je Igor Torkar svoj zadnji dramski tekst z naslovom *Svetloba senče*¹ napisal za petindvajsetletni jubilej Staneta Severja, se pravi, da ga je napisal s posebnim namenom in za posebno priložnost. In v resnici je ta priložnostna pobuda vtisnila Torkarjevemu delu zelo odločilen in že na prvi pogled razpoznaven pečat: narekovala mu je kompozicijsko zasnovo in mu v veliki meri določila tudi idejno platformo.

Torkar je namreč sestavil svojo »dramsko intarzijo«, kot jo sam imenuje, iz štirih vsebinsko samostojnih dramskih zgodb, te pa je med seboj povezal s posebnim okvirom. Glavni junak tega okvira je Igralec, ki preboleva v gledališki garderobi srčni napad in med tem v bolezensko razvneti domišljiji doživlja prej omenjene štiri zgodbe ter odigra v njih štiri po vsebini in po značaju precej različne glavne vloge. Če prištejemo k temu še pantomimični vložek, nadalje prizor iz *Othella* in nekaj krajših odlomkov iz drugih svetovno znanih del, ki so tudi našli prostor v tej »dramski intarziji«, je več kot na dlani avtorjev namen, nuditi s tako pisano zasnovo igralcu-jubilantu priložnost, da se lahko v istem večeru predstavi kot mnogostran oblikovalec dramskih likov ter razkaže publiko široko razsežnost svojega daru in pridobljene odrske veččine. S tem pa je Torkar postavil pred izredno težko, da ne rečem neizvedljivo nalogo — ne Staneta Severja, ki je izrazit karakterni igralec in ki je potemtakem sposobnost za učinkovite igralske transformacije že a priori zaobsežena v naravi njegovega igralskega daru, — pač pa predvsem sebe kot avtorja, ki je dolžan tako rekoč v isti sapi ustreči čisto določenim in izrecnim priložnostnim zahtevam, zraven pa vendarle napisati delo, ki bo ne glede na te zahteve in celo kljub njim če že ne popoln, pa vsaj estetsko zadovoljiv, v sebi zaokrožen in notranje dovolj tehten literarni in dramski organizem. Kar takoj naj povem, da Igor Torkar te dvojne naloge niti po tej niti po oni plati ni razrešil.

Kar zadeva idejno platformo Torkarjevega teksta, je ta najbolj naravnost in najbolj deklarativno izražena v dramskem okviru. V njem se predstavlja Igralec kot predani služabnik in izvoljeni »ljubimec lepote«, kot ustvarjalec, ki v smislu teorije o umetnikovem samožrtvovanju dobesedno razdaja svoje srce občinstvu — od tod tudi srčni napad, ki mu prisostvujemo! — in ki se v ple-

¹ Uprizoritev ljubljanske Drame; režija: Stane Sever; asistent režije in scenograf: Mile Korun; glasba: Marijan Vodopivec.